

EEN DEELS HERVONDEN VERHAAL

De familie **KOLFF**
van verwantschap naar
verenigingsleven
(1500-1926)

DIRK H.A. KOLFF

Een deels hervonden verhaal

Een deels hervonden verhaal

De familie Kolff van verwantschap
naar verenigingsleven (1500-1926)

Uitgegeven t.g.v. het 100-jarig bestaan van de Familievereniging Kolff

DIRK H.A. KOLFF

Kolff,
Van Santen
Kolff.

Kolff
van
Oosterwijk.

Van
Breda
Kolff.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de Familievereniging Kolff, de Stichting Cornelis Geertruyus Kolff en Ben Kolff Gzn.

Afbeelding op het omslag

Gualtherus en zijn twee oudste zoons, F. Rademaaker, 1757 (zie p. 64).

© 2026 Dirk H.A. Kolff

Boekverzorging

Uitgeverij Verloren bv
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN

9789764552423

Opmaak & Omslagontwerp

Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

Druk

Wilco, Amersfoort

*This publication has been produced in accordance with the EU Deforestation Regulation (EUDR).
No part of this publication may be reproduced in any form, including use for text and datamining and scraping,
without written permission from the publisher.*

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	9
1 Langs de rivieren. Van plundering en strijd naar de veiligheid van Nijmegen	11
Gorkum, Wouters kolfbaan	11
Oisterwijk, de ondraaglijkheid van oorlog	12
Nijmegen, een plek om te blijven	17
2 Een intellectuele schipperszoon	21
De Kwartierlijke Hogeschool en de coccejansen	23
Dalem, het rampjaar en Noordeloos	25
Maassluis, botsende predikanten	29
Marritje	33
3 Justus, de oudste tak in de Tielerwaard	36
Spijk en de Van Aerssens	38
De Deilse Kolffen	40
'Marius' Kolff (1848-1931), een verontwaardigde burgervader	42
'Therus' Kolff (1879-1959), politicus en begenadigd bestuurder	44
'Tim' Kolff (1882-1944), burgemeester, boer en verzetsman	45
4 Wouter, de middelste tak. In de kerk en bij de zeemacht	48
Amersfoort, de dominee als zedenmeester	49
De zeven kinderen van Lambertus en Harmina	52
Kapitein-ter-zee Hendrik Kolff	53
Dirk Hendrik Kolff jr., een dienaar van het goevernement	55
5 Cornelis, de jongste tak op Overflakkee	58
Patronage, mr. Jacob Jan van Santen en zijn secretaris in Middelharnis	59
Kolff-Vosmaer, Gualtherus en Alida, een kapitaalkrachtig echtpaar	62
De dochters en de twee zoons die bleven	66
De twee zoons die Rotterdammers werden	76
6 De Familie Kolff op Overflakkee	82
De firma Wed. C. Kolff te Middelharnis	82
Weldadige dochters	83
Thuis bij 'de oude Cor'	89
Wat je hand vindt om te doen	90

7	Rotterdamse ondernemers	95
	De firma Cornelis Kolff & Zoonen te Rotterdam	95
	De kunstcriticus Jacob ('Jacques') van Santen Kolff (1848-1896)	97
	Charles Henri van Santen Kolff (1856-1906)	99
	Hollertt & Kolff, de Blindenbibliotheek en nog wat	101
	Tollens & Co., generaties in de verf	108
	Een Rotterdamse jongen op het Utrechts gymnasium, 1842-1845	112
	Pieter Kolff (1856-1906) en de Deli Maatschappij op Sumatra	114
	Een avontuurlijke vader, zijn Amerikaanse zoon 'Neef Trudy' en de geboorte van de familievereniging in 1926	000
8	Vier Kolffen: Batavia, Epe, Wieringen en Kampen	116
	Een hartelijk mens en een uitzonderlijke vernieuwer, Gualtherus J.C. Kolff (1826-1881)	117
	Twee Kolffen in Epe, tijdelijk, maar zeer aanwezig	122
	Nogmaals Wieringen	134
	Willem ('Pim') Johan Kolff (1911-2009), uitvinder	140
	Besluit	143
	Verantwoording van de afbeeldingen	144

Voorwoord

Toen aanvang jaren '20 mijn oudooms Tan (Constantijn) en Herry (Herman) samen met mijn opa Jan (Johannes Marius) het idee opperden om net als enkele andere, bevriende families een familievereniging op te richten, hadden ze niet kunnen bevroeden dat 100 jaar later de kleinzoon van Jan de voorzittershamer voor de 100^e keer in een ledenvergadering zou hanteren. En zo staat het er nu voor: dit jaar viert onze Familievereniging Kolff, opgericht op 26 juni 1926, haar 100-jarig bestaan. De vereniging zal bij dit jubileum stilstaan tijdens een naar verwachting drukbezochte familiedag in Rotterdam. De familiedag vindt plaats deels varend op een schip, deels op een vaste locatie bekend bij vele familieleden, de Sociëteit aan de Maas.

Het idee om een familievereniging op te richten, werd geopperd tijdens een Heerendiner dat de zoons van mijn overgrootvader Herman in maart 1920 in hun ouderlijk huis aan de Eendrachtsweg nummer 3 te Rotterdam organiseerden. Aan zulke diners namen alleen de mannelijke leden van het geslacht Kolff deel. Voordat de vereniging werd opgericht, vond mijn opa Jan Kolff dat dan toch ook de dames zouden moeten meedoen. Zijn advies werd opgevolgd. Lange tijd was het ook gebruikelijk om alleen volwassenen en jongvolwassenen te laten deelnemen en pas in de jaren '80 van de 20^e eeuw, de tijd dat ik toetrad tot het bestuur, werd het toegestaan om ook jongere leden welkom te heten. Sterker nog, het werd aangemoedigd!

Dat de voorzittershamer 100 keer is gebruikt, klopt niet helemaal: we hebben wel eens extra vergaderd en er waren ook jaren, zoals tijdens de Duitse bezetting van Nederland, dat er geen familiedag heeft plaatsgevonden. Het Heerendiner werd omgewisseld voor een Algemene Ledenvergadering, waarna er natuurlijk toch wel

bijna altijd een gezamenlijk diner plaatsvond. Om de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering heen werd al gauw ook een leerzaam of gewoon gezellig uitstapje georganiseerd.

De Stichting Cornelis Geertruyus Kolff heb ik altijd een warm hart toegedragen. Het veiligstellen van historische objecten van de familie Kolff vond ik heel belangrijk. De verzameling objecten van de Stichting is enorm uitgegroeid en bevat een grote hoeveelheid objecten van verschillende aard: schilderijen, schalen, wapenborden, zegelringen, en ga zo maar door. Met de Familievereniging hebben we al eens een expositie georganiseerd ten huize van de oprichter Dirk Kolff. Al gauw ontstond ook de behoefte om een catalogus van de verzameling te maken. De catalogus moest niet een gewoon boek worden maar een mooie uitgave waarmee aan de collectie recht werd gedaan. Niet alleen de afbeeldingen zouden een plek in het boek krijgen, maar ook werd bedacht dat er teksten bij geschreven moesten worden. Deze teksten kregen alras de vorm van een beschrijving van een belangrijk deel van de geschiedenis van het geslacht Kolff. Dat is het boek wat nu voor u ligt. Een prachtige inventarisatie van de objecten van de Stichting Cornelis Geertruyus Kolff waarbij de mooie geschiedkundige teksten van Dirk Kolff de geschiedenis van ons geslacht beschrijven.

Omdat het verschijnen van het werk nagevoeg zou samenvallen met het 100-jarig jubileum van de Familievereniging Kolff heeft het bestuur van de vereniging voorgesteld om het boek als jubileumuitgave te beschouwen. De Stichting Cornelis Geertruyus Kolff ging hiermee snel akkoord en zo kwamen we tot de mijns inziens geweldige combinatie van inventarisatie en jubileumboek. Voor het werk aan dit boek kunnen woorden van lof nauwelijks voldoen

om dank te geven aan het werk dat Dirk hieraan heeft verricht. Ook andere betrokkenen bij de totstandkoming dank ik hartelijk. Het boek werd financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van de Familievereniging Kolff, Ben Kolff, en de Stichting Cornelis Geertruyus Kolff.

Het eerste exemplaar van het boek zal worden overhandigd tijdens de Familiedag in juni 2026 te Rotterdam. Het is de Familiedag waar-

op ik na 43 jaar in het bestuur, waarvan 20 als voorzitter, ook mijn bestuursfunctie zal neerleggen. Dat is voor mij, met het verschijnen van dit boek en het 100-jarig bestaan van de Vereniging, een mooi moment!

Den Haag, februari 2026

Marius Kolff, voorzitter Familievereniging Kolff

Inleiding

Het oorspronkelijke idee was om ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de familievereniging Kolff in juni 2026 een 'Jubileumboek' te presenteren, waarin behalve aan die vereniging aandacht zou worden besteed aan 'voorwerpen van herinnering'. Vele familieleden koesteren betekenisvol materieel erfgoed met betrekking tot de generaties die hen voorgingen, terwijl sinds 1989 ook de Stichting Cornelis Geertruyus Kolff ertoe bijdraagt portretten en voorwerpen van belang voor de familie in goede staat te bewaren. Het leek goed om die gezamenlijke nalatenschap voor de leden van de familie in de meest ruime zin en voor alle geïnteresseerden toegankelijk te maken en alles van beschrijvingen en wat context te voorzien.

Met dat doel voor ogen ben ik, van huis uit historicus en oud-archivaris van de familievereniging, aan het werk gegaan. Met gulle steun van een familielid werden toen door Margaretha Svensson foto's gemaakt, die ik vervolgens van wat informatie en achtergrond heb voorzien. Uit ongemak met het verbrokkelde beeld dat dit opleverde, heb ik toen een breder en meer samenhangend verband geschetst tussen de droge genealogische gegevens en de, toch meestal toevallig, bewaarde voorwerpen.

Daarbij werd ik geholpen door het feit dat de familie zich pas twee eeuwen nadat zij omstreeks 1490 de naam Colff aangenomen had, vertakte. Dus reist de lezer tot circa 1700 mee van Gorkum, via Oisterwijk, Geertruidenberg en Nijmegen, steeds van vader op zoon, naar Maassluis, waar drie takken ontstonden. De gehele 18^e eeuw vertonen deze drie takken een overzichtelijk beeld, waarin personen bovendien een enigszins eigen gezicht aannemen en een doorgaand, zij het drievoudig, verhaal mogelijk bleek. In de 19^e eeuw echter telden de drie

takken zo veel leden dat maar aan een beperkt aantal van hen recht kon worden gedaan. Toch hoop ik ook voor die periode nog een indruk te hebben gegeven van de geschiedenis van de oudste tak in de Tielerwaard, van de middelste tak tot de laatste fase van het bestaan ervan op Wieringen en van de jongste tak, die zich vooral liet gelden in Middelharnis en in het Rotterdamse bedrijfsleven. Daarnaast heb ik, steeds waar een opmerkelijk verhaal of een bijzondere persoon zich aandiente, daaraan een plaats in het geheel gegeven.

Ik heb afgezien van verwijzingen naar geraadpleegde archieven of literatuur. Ze zouden de indruk maken van een tekst die niet voor een groot publiek is bedoeld en afdoen aan het feestelijk karakter van het boek. Nieuwsgierigen en wantrouwenden wordt gevraagd zich te richten tot de archivaris van de Familievereniging Kolff via www.kolff.nl. Al mijn aantekeningen zijn immers bewaard.

Bestaande literatuur leverde soms nieuw begrip op, zoals voor de dilemma's van de eerste generaties Kolff tijdens het extra gewelddadige begin van de Opstand in 16^e-eeuws Brabant en, een eeuw later, voor de theologische achtergrond van de stamvader Wouter Kolff, predikant in Maassluis. Het door de familievereniging geëntameerde onderzoek verricht door drs. P. Nouwt had veel nieuwe kennis opgeleverd over de oudste generaties. Ook het bij het 50-jarig bestaan van de familievereniging in 1976 uitgegeven *De oudste generaties van het geslacht Kolff* van A. Bijl Mz. bevat vele gegevens over de Kolffen in de 16^e eeuw. Het familiearchief Kolff in het Stadsarchief Rotterdam bewaart een aantal unieke brieven. Stukken in het Haags Gemeentearchief, het Gemeentearchief Wassenaar en het Streekarchief Gemeente Goeree-Overflakkee onthulden de oor-

sprong van een wonderlijk fortuin dat de eerste Kolffen op Overflakkee midden 18^e eeuw toeviel, een gebeurtenis die veel in beweging bracht.

Andere bronnen waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt, zijn de krantenbank van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, de *Eper Courant* en de nummers van *De Colve*, het jaarlijks verschijnende blad van de familievereniging Kolff, waaruit o.a. de artikelen van Liesbeth Huijssoon-Kolff en dat over Pieter Kolff, geschreven door zijn nazaten, veel opleverden.

Ik heb dankbaar gebruik gemaakt van Han Boomsma's artikel in *Eilandennieuws* (1972) over 'het huis met de druiventros' in Middelharnis, van de biografie van dr. Willem Kolff door Herman Broers, van het artikel van Wessel Krul over 'Jacques' van Santen Kolff in *BMHG* (2006), van de artikelen van Eva Lassing-van Gameren in *De Oude Waerelt* over de familie Kolff in Middelharnis, van Nelleke Mannekes *Kolff in Zeven Eeuwen* (Rotterdam 2001), uitgegeven door de familievereniging bij haar 75-jarig bestaan, van de artikelen van Jan Paasman over 'Villa Epeke' en L.C. Kolff sr. in *Ampt Epe* van 2013 en 2019, van

het artikel van J.A. Wittekoek in *Eilanden-Nieuws* (1993) en van de hoofdstukken over ds. Wouter en ds. Lambertus Kolff in Jan Peter Schoutens *Hij Preekte, hij leerde altoos...* (Hilversum 2015).

Bijzondere dank is verschuldigd aan Hans P. van Weeren voor zijn hier opgenomen tekst over de uitgaven en het drukwerk van de firma G. Kolff te Batavia en de erbij behorende afbeeldingen, en aan Kees van de Sluijs voor de door hem verzamelde indrukken van Villa Wiron op Wieringen.

Van grote steun waren mij Ben, Hugo, Marius en Nienke Kolff, bestuursleden van de Stichting Cornelis Geertruyus Kolff. Sybe Kolff heeft, zorgvuldig en met veel inzet, een flink aantal foto's genomen en bewerkt. Daan C. de Clercq van het Historisch Bureau De Clercq te Lissersbroek stuurde enkele waardevolle tips. Tal van medewerkers in archieven en beheerders van beeldbanken gaven zich moeite. En mijn vrouw Annemarie maakte met zekere hand de tekeningen van het uithangbord De Drie Colven en het huismerk van Wouter en Peterken in Nijmegen.

1 | Langs de rivieren

Van plundering en strijd naar de veiligheid van Nijmegen

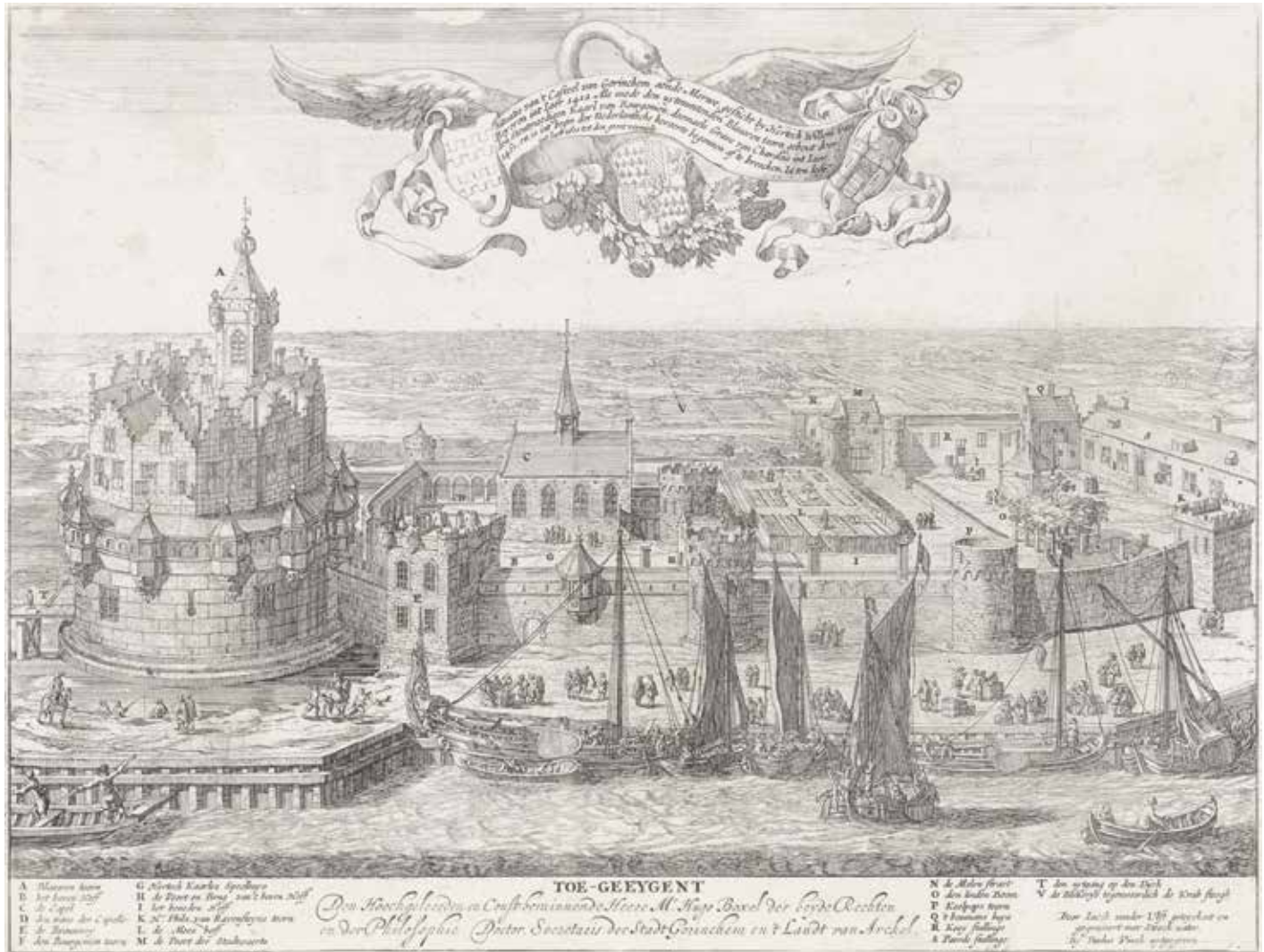
De familie waarvan hier het verhaal zal worden verteld, draagt sinds het jaar 1500 of kort daarvoor de naam Colff. De eerste drager ervan was iemand over wie al direct duidelijk is waarom hij zo werd genoemd. Deze Wouter Woutersz., of wellicht ook al zijn vader of grootvader, moet de eigenaar zijn geweest van een herberg met een kolfbaan in of even buiten Gorkum. Het gaat niet te ver om te vermoeden dat hij zijn kolfbaan aanpreef door een bord uit te hangen met daarop een schildering van drie kolfstokken. Ruim een eeuw later, circa 1620, zou zijn achterkleinzoon precies zo'n bord aan zijn huis in Nijmegen uithangen. Niet omdat men bij hem kon komen kolven, maar opdat duidelijk zou zijn dat daar de schipper Wouter Kolff woonde. Hem was het verhaal over de ontlening van zijn familienaam aan het kolfspel en over het embleem van de drie kolfstokken door zijn vader verteld. Dus toen het van pas kwam, koos hij zo'n schildering voor het bord aan zijn huis. Een wapen was het niet; daar was pas behoefte aan toen, weer veel later, zijn achterkleinzoon in 1704 notaris werd en zijn aktes moest zegelen. Toen pas ontstond het huidige wapen van de familie.

Gorkum, Wouters kolfbaan

Het vermoeden dat die eerste Wouter Woutersz. Colff omstreeks het jaar 1500 in Gorkum de eigenaar van een herberg annex kolfbaan was, wordt sterker als men leest dat hij – of misschien was het zijn gelijknamige vader – bij de rechter nogal eens een klacht indiende wegens niet-betaling van rekeningen voor eten en drinken. In 1505 bracht Wouter Colff Rijnse wijn uit Antwerpen, en ook in Breda kocht hij wijn. Dat moet hij wel met zijn eigen schip hebben gedaan, want even later blijkt hij de kapitein te zijn van twee hopschepen, elk met een schipper en knechten. Het maakt niet de indruk dat het

hem toen slecht verging. In 1515 was hij een van hen die namens de drie schutterijen een gezant machtigden om in Brussel het belang van de stad te behartigen. Toch verliet hij Gorkum. In 1517 verkocht hij zijn huis in de Molenstraat en verhuisde met zijn vrouw Heesken naar haar geboortedorp Oisterwijk in Brabant.

Heesken zal waarschijnlijk geen saai mens zijn geweest. Al voor haar huwelijk met Wouter had zij met hem een kind, Anna. En in de winter voor het vertrek van het gezin uit Gorkum veroorzaakte ze een incident dat lijkt te wijzen op een doortastend karakter. Ze ging ergens een huis binnen, pakte de mantel van de vrouw die daar woonde en ging ermee vandoor. Het

■ Gorkum met Blauwe Toren, ca. 1600.

leidde tot een veroordeling bij de rechter, maar of dat iets te maken had met de verhuizing naar Brabant is maar de vraag. Andere redenen zijn goed denkbaar.

Gorkum beleefde een zware tijd. In de toenmalige Hollands-Gelderse oorlogen was het een kleine, slechts 700 haardsteden tellende, kwetsbare frontstad. Onderhandelingen – vaak ontmoetten de onderhandelaars elkaar in de vermaarde Blauwe Toren van Gorkum – leidden lange tijd slechts tot een hernieuwd bestand. Meermalen hielden Gelderse bendes huis tot voor de muren van de stad. In 1512 ging de bebouwing buiten de Kanselpoort in vlammen op, wat zich nog tweemaal zou herhalen. Gorkummers werden gevangen genomen en ontvoerd. Zou daar toen ook een herberg – vaak lagen die buiten de stadspoorten – zijn platgebrand? Het geweld hield jaren aan. In de Alblasserwaard en de Vijfherenlanden werden dorpen in de as

gelegd en moesten brandschattingen worden afgekocht. In Asperen in de Tielerwaard vermoordden Gelderse krijgsvendes vele mannen vrouwen en kinderen; het dorp werd geplunderd. Eindelijk, in 1528, het jaar van de vrede, was het platteland uitgeput en was de economie van Gorkum ingestort.

Oisterwijk, de ondraaglijkheid van oorlog

Wouter Colff en zijn vrouw Heesken bleven ook na de vrede in Oisterwijk wonen. Hadewig van den Eynde, zoals zij voluit heette, was er thuis en erfde in de loop van de tijd van haar oom, een priester, en vervolgens van haar tante en haar ouders waardevol bezit in de 'Vrijheid van Oisterwijk'. Zij en haar man moeten tamelijk welvarend zijn geweest. Mogelijk zijn ze begin

jaren '30 van de 16^e eeuw aan de pest, die toen in Brabant heerste, gestorven. Ze hadden na Anna nog vier kinderen, onder wie weer een Wouter.

Deze Wouter wordt voor het eerst genoemd in 1535. Al moet ook Oisterwijk hebben geleden door de Brabantse veldtocht van Maarten van Rossum en zijn Geldersen in 1543, het ging hem daarna een aantal jaren heel goed. Hij had inkomsten uit pacht- en rentebrieven en bezat landbouwgrond en huizen, zoals een lakenverfhuis bij de toen al legendarische grote lindeboom. Zelf was hij actief als landbouwer. Ruim 20 jaar lang, tot zijn dood, leverde hij belangrijke bestuurlijke diensten aan zijn dorp: als burgemeester, schepen – stedelijk rechter – en schout. Meermalen stond hij borg voor een priester inzake diens goede beheer van een van de altaren in de grote Sint-Pieterskerk. En tot het eind van zijn leven was hij heilige-geestmeester, een functie die de zorg met zich mee bracht, samen met een aantal welgestelde collega's, voor de plaatselijke armen.

Armen waren er vele. En soms kwamen er niet weinige bij. In 1567 kwam een stel buurmeisjes op het onzalige idee om bij een van hen die alleen thuis was boekweitkoeken te gaan bakken. Toen haar moeder hen plotseling overviel, schoof een van de meisjes de hete pan gauw onder een bed. 54 huizen in de Kerkstraat en de Hoogstraat, de schuren, stallen en achterhuizen niet meegerekend, brandden tot de grond toe af. Ook het mannengasthuis ging verloren; een van de bewoners liet het leven.

Zo'n verhaal lijkt opgeschreven meer om de anekdotische waarde ervan dan vanwege de als rampzalig ervaren schok. Van zo'n grote brand in een dorp hoorde je immers wel meer. Onverteerbaarder waren de alle proporties te buiten gaande wreedheid en vernielzucht van doortrekkende gewapende bendes. Het jaar voor de ongelukkige brand had de beeldenstorm in de omgeving van Oisterwijk gewoed. De enorme Sint-Petruskerk met haar 20 altaren bleef toen nog gespaard; ze zou pas 20 jaar later worden verwoest. In de jaren daarna echter, tijdens het bewind van Alva en toen de opstand tegen zijn bewind vaart kreeg, kwam het van kwaad tot erger. In 1572 trokken duizenden Spaanse ruiters met wagens door de Vrijheid van Oisterwijk (het 'kwartier' Oisterwijk van de Meijerij van Den Bosch) en namen een deel van de oogst, linnen

kleding en meubelen mee. Daarna verschenen weer Staatse troepen, die ook weer plunderden. In 1574 overviel een grote groep geuzen, te voet en te paard en afkomstig uit Geertruidenberg, het gebied van de Vrijheid. Een ooggetuige deed er verslag van. Die kerels vermoordden vijftien rooms-katholieken onder wie een burgemeester en een priester wiens neus, oren en kruin werden weggesneden. Een dood kind van 8 jaar lag naast zijn vermoorde vader. In de hele, vele dorpen omvattende Vrijheid werd geplunderd, 150 huizen met hun schuren en stallen uitgeroofd en daarna platgebrand. Het vrouwenklooster bij de kerk moest er ook aan geloven; alleen een poortje bleef staan. Bij hun aftocht voerde de geuzenbende, behalve haver, gerst, rogge, potten, ketels, linnengoed en wollen stoffen, tenminste zestien mannen mee naar hun basis Geertruidenberg en eisten losgeld.

Wanhopig stemmend voor het dorp en voor de Meijerij als geheel waren ook de brandschattingen en de door de overheid geëiste bijdragen aan de financiering van de oorlog. In Oisterwijk hadden de bestuurders geen keus dan een deel van het landbezit van de Vrijheid te verkopen, zoals men 20 jaar eerder vanwege de toenmalige oorlog ook al eens had moeten doen. Oisterwijk, concludeerde een schrijver, was met al haar dorpen 'verbrandt, verblaakt en bedorven, de ingeseeten en verlopen, de neering vergaan'.

Schout Wouter Colff maakte dat alles niet meer mee. Hij was in de winter van 1572 gestorven, nog voor op 1 april van dat jaar de geu-

De 1000-jarige linde 'De Lind'.

Gezicht op de grote kerk van Geertruidenberg.

zen Den Briel innamen en de opstand tegen de Spaanse koning een nieuwe, gewelddadige fase in ging. Zijn kinderen Wouter en Hadewig (genoemd naar hun grootouders) erfden een flink kapitaal. Voor een groot deel bestond het uit onroerend goed, zoals het verfhuis met hof en grond bij de grote linde en andere huizen met hun hoven, akkerland en weiland. Hadewig bleef in het dorp wonen. Zij bracht haar aandeel in al die goederen mee in haar huwelijk. Makkelijk zal haar leven niet geweest zijn. De oude welvaart uit de landbouw, de schapenhouderij en de wol- en lakenindustrie kwam niet meer terug. De Meijerij zou haar leven lang lijden onder de oorlog.

Geertruidenberg

Wouters leven nam een heel andere wending dan dat van zijn zuster. Er is geen bewijs voor, maar als een van de meer welgestelden van Oisterwijk zou hij heel goed een van hen kunnen zijn geweest die in 1574 door de geuzen voor losgeld werden meegevoerd naar Geertruidenberg. Binnen enkele jaren zou hij in die grotendeels protestantse stad met een meisje trouwen en vader worden, zonder echter de

band met zijn rooms-katholieke geboortestreek of het vertrouwen dat hij daar genoot te verliezen. In overeenstemming daarmee is het, dat hij tussen zijn gehechtheid aan de ene ware Kerk van Rome en de neiging omwille van het geweten over te stappen naar de Reformatie in tegenstelling tot vele anderen geen keus lijkt te hebben gemaakt. Hij bleef benaderbaar voor beide partijen. Van een ambt in Oisterwijk zoals zijn vader dat had bekleed, is het nooit gekomen. Al gauw verkocht hij zelfs de meeste van zijn bezittingen in het dorp, misschien niet vrijwillig maar om met de opbrengst zijn losgeld en dat van verwanten te betalen.

In 1579, toen er een einde kwam aan de kortstondige 'Pacifcatie' of Vrede van Gent en de politieke spanningen weer toenamen, steeg de waardering voor hen die wisten te redden waar nog iets te redden viel, voor hen met takt en een talent voor bemiddeling. Zo iemand lijkt Wouter te zijn geweest. Een man die als woordvoerder en onderhandelaar het vertrouwen genoot van partijen in conflict. Meer dan eens werd hij gevraagd om namens anderen te pleiten in financiële zaken, dus als procureur. Met een kapelaan van de kerk in Oisterwijk en enkele an-

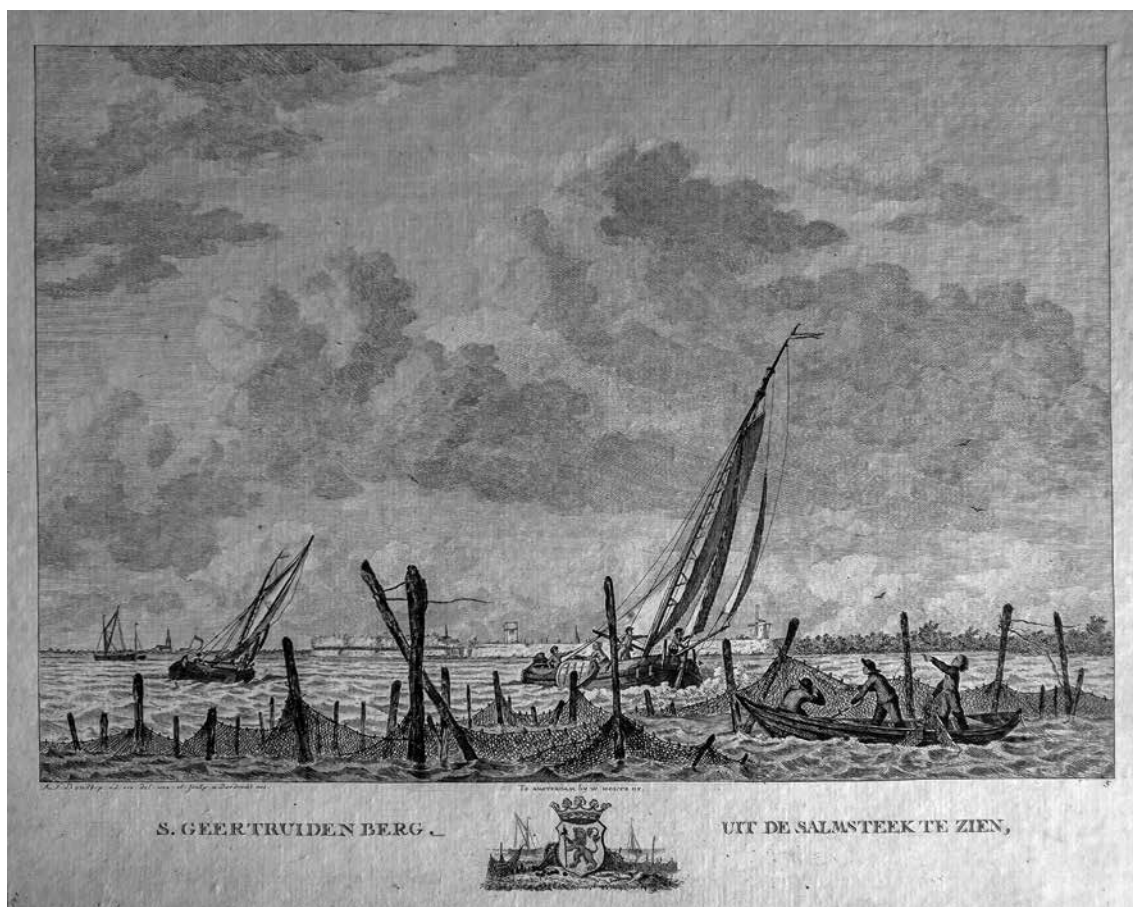
deren slaagde hij er in om na een doodslag een verzoening tussen de betrokkenen te bewerkstelligen. Een 'zoendag' in de kerk bezegelde de goede uitkomst. Een andere keer benaderden de weduwen van twee soldaten die aan de kant van de Opstand hadden gediend onder een zekere kapitein Brederode hem. Zij machtigden Wouter om namens hen de aan hun mannen nog niet betaalde soldij op te eisen van de Staten van Holland. Een laatste, wanhopige poging in een oude zaak, lijkt het.

Dat men aan Wouter invloed in hoge kringen toeschreef, en een zekere vertrouwdheid met legerzaken, wordt duidelijk uit een machtiging in 1586 aan hem verleend door de Vrijheid van Oisterwijk. Samen met een van de burgemeesters moest hij namens 'onsen aermen ende desolate' Vrijheid de commissarissen van de landvoogd Graaf Leicester in de vesting Geertruidenberg te spreken zien te krijgen en een akkoord met hen sluiten. Het ging erom het onheil van nieuwe inkwartieringen in de dorpen van de Meijerij zo mogelijk af te wenden of te beperken. In de opdracht is sprake van 'de Erentfeste ende Vrome Wouter Colff', wat erop duidt dat

hij een aanzienlijke, met militaire zaken verband houdende status bezat. Wouter is behalve edelachtbaar immers ook 'vroom', dat is dapper (denk aan: 'Bergen-op-Zoom, houd u vroom').

De Staten-Generaal en hun dienaar Leicester, die als militair toch al niet voldeed, stonden er sinds de val van Antwerpen twee jaar eerder in Brabant slecht voor. In de Meijerij lieten de Staatse bendes zich alleen gelden door er te plunderen, zoals ze in dat jaar 1586 deden in het nabij Oisterwijk gelegen Hilvarenbeek, waar ze de kerk onder handen namen. Het is maar de vraag of het tot de gevreesde inkwartiering is gekomen, al hoeft dat niet de verdienste van Wouters diplomatie te zijn geweest. Hij had geen budget om iets te bereiken en Leicesters commissarissen zullen hebben beseft niet in staat te zijn de Meijerij militair onder controle te krijgen. Mogelijk is het in Geertruidenberg niet eens tot echte onderhandelingen gekomen.

Over Wouter ontbreken verdere Oisterwijkse bronnen. Men kan zich ook niet voorstellen wat hij als bemiddelaar daar nog had kunnen uitzichten. Waarschijnlijk bracht hij de meeste tijd door in Geertruidenberg bij de familie van zijn

Geertruidenberg uit de Salmsteek gezien.

Omstreeks 1490 krijgt een zekere Wouter Woutersz. in Gorkum de naam Colff. Hij moet een kolfbaan en misschien een herberg hebben uitgebaat. Pas twee eeuwen later vertakten zijn nakomelingen zich. In de tussentijd gaf steeds een enkele Wouter de naam door. Ze overleefden oorlog en geweld. Hun levensverhalen zijn verweven met de strijd tussen Gelre en Holland, met de heftigheid van de Reformatie en van de Opstand tegen Spanje. Ze weken uit van Gorkum via Oisterwijk en Geertruidenberg naar Nijmegen, waar ze een eeuw bleven wonen. Vanuit Nijmegen handelden ze als schippers op de grote rivieren totdat een volgende Wouter, op de Nijmeegse Hoogeschool bezielde van moderne denkbepelden en predikant geworden, naar Holland verhuisde. Vanuit Maassluis vestigden zijn drie zoons evenveel takken van de familie, elk met zijn eigen karakteristiek verhaal.

Dat van de oudste zou op den duur grotendeels samenvallen met de geschiedenis van de Tielerwaard, waarop de leden vooral bestuurlijk hun stempel drukten. Op een vergelijkbare manier vergroeide de jongste tak met Middelharnis en met het eiland Overflakkee. Vandaar trokken vele Kolffen naar Rotterdam om er tal van kleinere firma's en een enkele grote te starten tot bloei te brengen. De middelste tak, aanvankelijk predikanten en zeeofficieren, later intens verbonden met het eiland Wieringen, stierf in de vorige eeuw uit.

De familie verstrooit zich al meer dan een eeuw in binnen- en buitenland. Velen blijven in deze studie onbesproken. Maar steeds waar een opmerkelijk verhaal of een verdienstelijk persoon zich aandiende, is daaraan een plaats gegeven.

DIRK H.A. KOLFF (Rotterdam, 1938) doorliep het Middelburgs gymnasium, studeerde geschiedenis in Leiden, promoveerde en publiceerde over het vroegmoderne India en was hoogleraar Geschiedenis van Zuid-Azië te Leiden. Lang was hij archivaris van de Familievereniging Kolff. In 1922 kreeg hij de Zeeuwse Boekenprijs voor zijn *Frans Naerebout en het Vlissingen van zijn tijd*.

